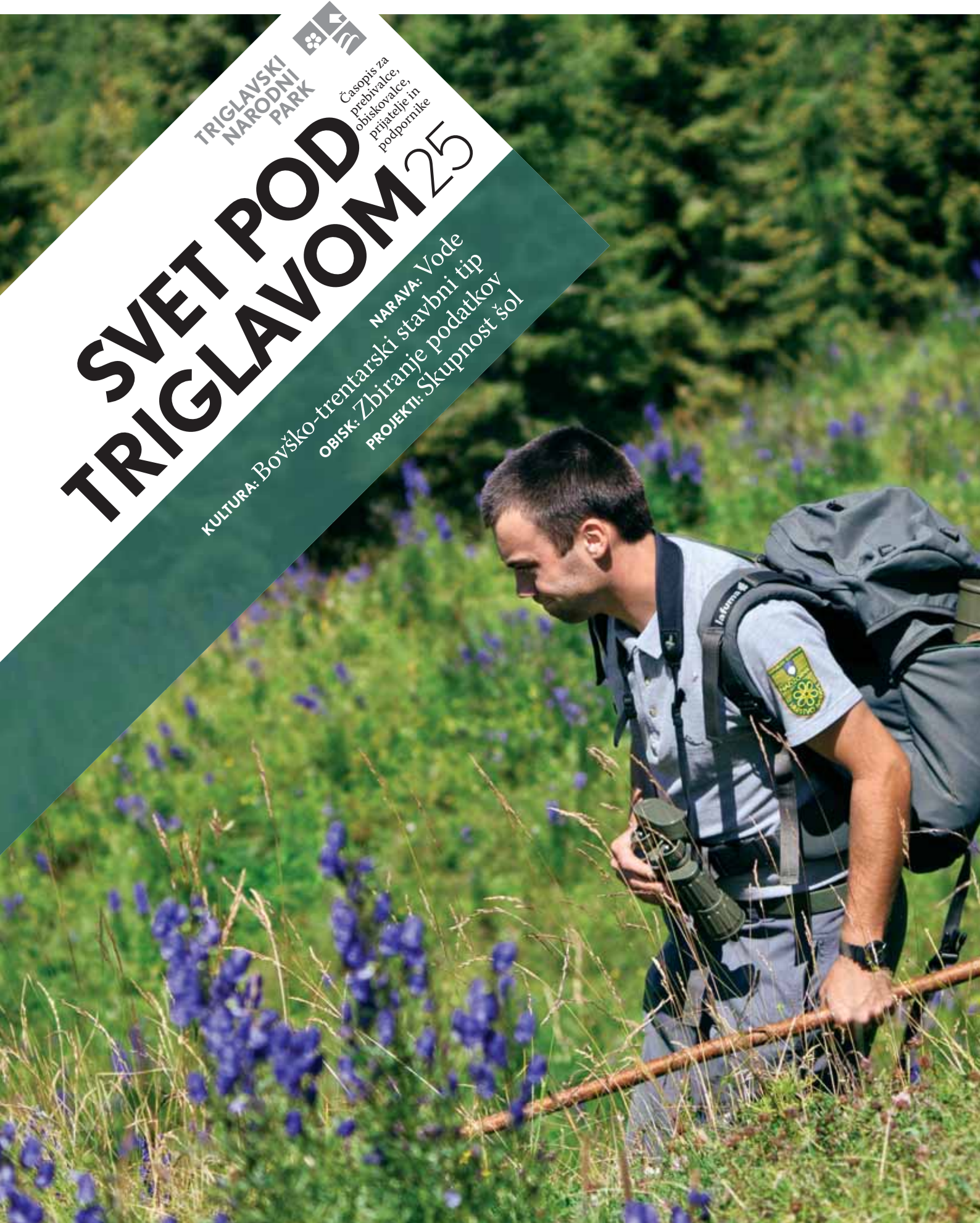

TRIGLAVSKI
NARODNI
PARK

Časopis za
prebivalce,
obiskovalce,
prijatelje in
podpornike

SVET POD TRIGLAVOM 25

KULTURA: Bovško-trentarski stavbni tip
NARAVA: Vode
OBISK: Zbiranje podatkov
PROJEKTI: Skupnost šol

Organizacija Združenih
narodov za izobraževanje,
znanost in kulturo

Julijske Alpe
• Biosferno območje od leta 2003
• Program Človek in biosfera

Sustainable Tourism
in Protected Areas

Prihodnost narave

BESEDILO • Teo Hrvoje Oršanič, direktor Zavoda za varstvo narave Slovenije

KAZALO

- 3 NAČRT UPRAVLJANJA
- 4 V PARKU
- 6 NARAVA
- 8 KULTURA
- 12 OBISK
- 14 LJUDJE V PARKU
- 15 PROJEKTI
- 18 STRANI ZA MLADE IN MLADE PO SRCU
- 20 MEDNARODNO SODELOVANJE
- 22 AKTUALNO
- 24 IZLET ŠTEVILKE

Stenski koledar 2019 ➡ V OBJEMU GORA

Jošt Gantar je izjemen fotografski zapisovalec slovenske pokrajine, še zlasti gorskega sveta Julijskih Alp. Njegova skromnost, odprtost in spoštljivost do naravnega okolja, sistematični pristop, potrpežljivost in vztrajnost so mu v kombinaciji z izostrenim občutkom za kompozicijo in svetlobo pomagali ustvariti osupljiv niz pokrajinskih posnetkov gorskega sveta Triglavskega narodnega parka v svetlobnih pogojih, ki jemljejo dih. Koledar lahko kupite v vseh informacijskih centrih Triglavskega narodnega parka.

Ni dvoma, da je narava z vsemi procesi, ki se v njej dogajajo, temelj našega preživetja. Ravno tako ni več nikakršnega dvoma o tem, da jo pretirano izkoriščamo. Žal vse pogosteje zaradi želja, ki niso nujno povezane z osnovnim preživetjem.

Sila pomembno je zavedanje spoznanja, da so naravni viri ali viri narave količinsko omejeni in s pretirano rabo pogosto nepovratno izgubljeni. Biotska raznovrstnost se pospešeno zmanjšuje, onesnaženost okolja se pospešeno stopnjuje. Pred nas prihajajo težka vprašanja in naloge spreminjanja odnosa do narave. Človeštvo čuti, da je potrebna korenita sprememba načina porabniškega življenja v pravičnejšo družbo, ki si bo prizadevala za zmerno rabo naravnih virov in enakomerno porazdelitev potrebnih dobrin. Človekove pravice so brez prave podlage, če ne temeljijo na načelih trajnostne rabe naravnih virov.

S stopnjevanjem pritiska na naravne vire so postale vse očitnejše in vse bolj boleče okoljske posledice. Hkrati se je začela razvijati tudi nova stroka, ki pošavlja v ospredje naravo in usmerja razvoj družbe v štrpnejši odnos do nje. Stroka je naravo ovrednotila in družbi postavila omejitve rabe – z namenom ohranitve.

Vendar smo še daleč do cilja. Še vedno so v središču pozornosti človek in njegove potrebe. Še vedno se ohranja razvojna miselnost, ki stopnjuje rabo naravnih virov. Okoljske katastrofe postajajo sprejemljiv vsakdanjik, samo da nam »gre dobro«. Opozorila naravovarstvenih in okoljskih strok se ne slišijo dovolj, ker niso všečna.

Novi rodovi prihajajo v okolje, ki je že zelo obremenjeno s seštevkom posledic pretirane rabe naravnih virov. Ob spoznanju teže in vpliva teh posledic se marsikdo raje umakne v virtualni svet navideznega ugodja in se izogne resničnosti.

Kakšno prihodnost torej piše človek naravi? Za zdaj še obstaja UPANJE, da bo človeku uspelo rešiti naravo pred seboj. V svoje dobro, seveda. Upanje ohranjajo zagnani posamezniki in organizacije, ki so spregledali in vidijo prihodnost SKUPAJ Z OHRANJENO NARAVO. V splošno dobro se velja takšnemu cilju in takšni družbi pridružiti. Čim prej, da ne bo prepozno. Vabljeni! ♦

SREČNO NOVO LETO 2019

VAM ŽELI KOLEKTIV JAVNEGA ZAVODA TRIGLAVSKI NARODNI PARK

IZVAJANJE NAČRTA UPRAVLJANJA TNP 2016-2025

BESEDILO • mag. Igor Zakotnik

Izvajanje Načrta upravljanja Triglavskega narodnega parka, ki je bil sprejet leta 2016, je prednostna naloga Javnega zavoda Triglavski narodni park.

Značrtom upravljanja se nekatere dejavnosti s področij ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine, ohranjanja poselitve in trajnostnega razvoja, obiskovanja narodnega parka ter upravno-administrativnih nalog vsebinsko podrobneje opredelijo v letnih programih dela. Poleg upravljavca narodnega parka so k izvajanju načrta upravljanja zavezani tudi posamezni vladni resorji in parkovne lokalne skupnosti.

Upravljavca narodnega parka redno spremlja izvajanje načrta upravljanja. Poročilo o izvajanju načrta upravljanja se pripravi vsaki dve leti, vsakih pet let pa se o tem celovito poroča Vladi Republike Slovenije. Prvo poročilo o izvajanju načrta upravljanja, ki obsega oceno izvajanja načrta upravljanja za koledarski leti 2016 in 2017, je bilo pripravljeno na podlagi poročil našega javnega zavoda o delu za pretekli dve leti ter poročil sektorjev in agencij, direktij, zavodov v njihovi sestavi. V aktualnem poročilu je bila podana ocena izvajanja nalog in aktivnosti po posameznih upravljavskih področjih, o projektnem delu, izvajanju kadrovskega in finančnega načrta ter preveritvi meja varstvenih območij narodnega parka.

Doseganje zastavljenih upravljavskih ciljev v prvem poročevalskem obdobju lahko ocenimo kot uspešno. Na podlagi kazalnikov za spremljanje izvajanja načrta upravljanja sta bili dve tretjini načrtovanih dejavnosti izpeljani v celoti, četrtnina pa le delno. Posamezne naloge niso bile uresničene zaradi izvedbe drugih dejavnosti, ki niso bile predvidene v načrtu upravljanja, spremenjenih prednostnih nalog ali obsega dela pri drugih nosilcih dejavnosti.

Javni zavod Triglavski narodni park je o izvajanju načrta upravljanja v letih 2016

in 2017 poročal matičnemu ministrstvu. Poročilo je bilo obravnavano in potrjeno na seji Strokovnega sveta (na 7. seji 31. 5. 2018) in seji Sveta Javnega zavoda Triglavski narodni park (na 11. redni seji 20. 6. 2018), poslano pa je bilo tudi vsem parkovnim lokalnim skupnostim.

Leta 2018 je bil narejen pomemben korak pri financiranju izvajanja načrta upravljanja. Prvič so bila zagotovljena dodatna, t. i. programska sredstva v višini 220.000 evrov, ki so namenjena izvajanju naravovarstvenih in razvojnih nalog, kot so na primer monitoring obiskovanja in izvajanja rekreacijskih dejavnosti, raziskave na področju voda, odkup naravovarstveno pomembnih zemljišč, ukrepi trajnostne mobilnosti, priprava stavbne tipologije in pomoč lastnikom pri načrtovanju enostavnih kmetijskih objektov ter vzdrževanje in ureditev informacijske infrastrukture. ♦

SVET POD TRIGLAVOM
je časopis Triglavskega narodnega parka, namenjen njegovim prebivalcem, obiskovalcem, ljubiteljem in podpornikom.

ISSN: 1581-6664
Triglavski narodni park,
Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled
tel.: 04/578 02 00
faks: 04/578 02 01
E-pošta: triglavski-narodni-park@tnp.gov.si
www.tnp.si

IZDAL IN ZALOŽIL
Javni zavod Triglavski narodni park
ZANJ mag. Janez Rakar
UREDNIKA Tina Markun
TEHNIČNA UREDNICA Alenka Mencinger
UREDNIŠKI ODBOR
Ana Marija Kunstelj, Tina Markun, Alenka Mencinger in mag. Tanja Menegalija

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI
Naravovarstveni nadzornik, Aleš Zdešar
JEZIKOVNI PREGLED
Vlasta Kunej
OBLIKOVANJE IDEJNE ZASNOVE
Idejološka ordinacija, Silviya Černe
POSTAVITEV IN PRIPRAVA
Gaya d.o.o.

TISK
Tiskarna Knjigoveznica Radovljica d.o.o.
NAKLADA
2000 izvodov
Tiskano na okolju prijaznem papirju.
Bled, december 2018

DIPLOMA SVETA EVROPE ZA ZAVAROVANA OBMOČJA

BESEDILO • *mag. Igor Zakotnik*

FOTOGRAFIJE • *mag. Igor Zakotnik, Aleš Zdešar*

Triglavski narodni park je prejel prestižno diplomu Sveta Evrope za zavarovana območja leta 2004 zaradi izjemnosti območja, evropske pomembnosti s stališča ohranjanja narave in krajinske pestrosti ter načina upravljanja. V utemeljitvi je zapisano, da je pri Triglavskem narodnem parku izkazan t. i. »evropski interes«, da je njegova izjemnost v tem, da številnih vrst naravnih in kulturnih vrednot nikjer drugje v Evropi ni mogoče najti na enotno zaokroženem prostoru, kot so Julijske Alpe oziroma območje Triglavskega narodnega parka, ter da je območje izjemno zaradi prepleta različnih tipov krajine, kraških fenomenov, števila in raznovrstnosti habitatov, razširjenosti

naravnih vrednot glede na nadmorsko višino in lego v prostoru, bogastva rastlinstva in živalstva ter ohranjene kulturne dediščine. Evropsko diplomu je od leta 1965 prejelo 74 zavarovanih območij iz 29 evropskih držav.

Diploma Sveta Evrope za zavarovana območja je veliko priznanje in hkrati obveznost, saj upravljavcu in državi nalaga določene pogoje in priporočila. Diploma se podeljuje za obdobje petih let in jo je mogoče obnoviti. Upravičenost diplome se preverja z letnimi poročili ter obdobjnimi izvedenskimi obiski. Ob izteku desetletnega obdobja je izpolnjevanje obveznosti in ustreznost upravljanja zavarovanega območja 5. in 6. septembra 2018 na terenskih ogledih ter srečanjih s predstavniki Javnega zavoda Triglavski narodni park in deležniki v prostoru preverjal izvedenec Sveta Evrope Pierre Galland.

**OBISK IZVEDENCA NA
POKLJUKI, V CENTRU TNP
BOHINJ IN NA UPRAVI
NARODNEGA PARKA**

Njegovo ocenjevanje je bilo namenjeno preverjanju izpolnjevanja pogojev in priporočil, ki jih je Svet Evrope podal ob podaljšanju diplome leta 2009. Vsebinsko so bili pogovori in terenski ogledi usmerjeni v gošpodarjenje z gozdovi v zavarovanem območju (tudi glede nujnih ukrepov po velikih naravnih nesrečah), varstvo in upravljanje divjadi, lastništvo zemljišč, strategijo razvoja pašnih planin, predstavitve dobrih praks pri urejanju prostora in graditvi objektov, upravljanje obiskovanja v povezavi z umirjanjem prometa, upravljanje rekreacijskih dejavnosti, conacijo varstvenih območij ter v pripravo Načrta upravljanja Triglavskega narodnega parka za obdobje 2016–2025 in njegovo izvajanje. V sklopu izvedenskega obiska je bil opravljen tudi poglobljen pogovor z deležniki s področij ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine, rabe prostora in naravnih virov ter upravljanja Triglavskega narodnega parka. Izvedensko poročilo bo predstavljeno na Svetu Evrope v začetku prihodnjega leta, ko bo tudi znana informacija o podaljšanju diplome. •

SANACIJA V UJMAH POŠKODOVANIH GOZDOV TNP

BESEDILO IN FOTOGRAFIJI • *Vida Papler-Lampe, Zavod za gozdove Slovenije, Območna enota Bled*

Naravne motnje so pomemben dejavnik tveganja pri gošpodarjenju z gozdovi. V gozdovih Julijskih Alp so stalne, njihov delež v skupnem poseku pa je precej višji od slovenskega povprečja. Jakošt in pogostnost naravnih motenj se v času in prostoru spreminjata. Motenj, zlasti večjega obsega, ne moremo povsem odpraviti, lahko pa z ustreznim gošpodarjenjem omejimo njihov obseg in posledice. Ne glede na prizadevanja gozdarjev se je, predvsem zaradi spreminjajočega se podnebja, v zadnjih letih obseg motenj v Sloveniji pa tudi v širšem srednjeevropskem prostoru povečal.

Slovenijo je pozimi 2014 prizadel obsežen žledolom, sledila je gradacija podlubnikov, decembra 2017 pa je gozdove moč-

VETROLOM

LUBADAR

no prizadel tudi vetrolom. V teh ujmah je bilo poškodovanega za okoli 18 mio. m³ lesa gozdnega drevja. Območje zgornje Gorenjske pri tem ni bilo izjema. Žled je sicer, zaradi višjih nadmorskih višin, gozdove v Triglavskem narodnem parku prizadel manj kot v nekaterih drugih delih Slovenije. Ne glede na to so bile poškodbe verjetno pomemben povod za namnožitve podlubnikov v naslednjih letih, decembra 2017 pa je veliko škodo povzročil tudi vetrolom. Skupno je bilo zaradi namnožitve podlubnikov posekanega 1.230.000 m³ lesa gozdnega drevja, vetrolom pa je dodatno poškodoval še 125.000 m³ lesa gozdnega drevja. Količine sanitarnih sečenj daleč presegajo letne količine z načrti predpisanega možnega poseka in so rekordne v vsej zgodovini gozdarstva na zgornjem Gorenjskem.

V tem položaju je najučinkovitejši ukrep čim hitrejši posek in odvoz lesa iz gozda. Podmladek lubadarjev, ki se razvija pod lubjem napadenih dreves, se, če so debla odpeljana iz gozda in olupljena, ne more več razvijati. Ker je treba po-

škodovane gozdove čim hitreje sanirati, se sečneje velikih površin opravljajo tudi v Triglavskem narodnem parku z vedno večjimi in zmogljivejšimi stroji. Predvsem na bolj ravnih terenih Pokljuke, Ukanca in celo na Fužinskih planinah pa se izvaja tudi strojna sečnja. Seveda s tem niso zadovoljni vsi obiskovalci gozdov, ki pričakujejo v parku predvsem mir, tihe koticke in neokrnjeno naravo. Zavedati pa se moramo, da je takšen ukrep nujen, saj s tem preprečujemo nadaljnje poškodbe gozdov, hkrati pa lastnik gozda lahko les proda, ko ta še ni bistveno razvrednoten, in s tem zmanjša ekonomsko škodo.

Gozdarji se zavedamo, da se zaradi obsežnih poškodb in sanacije gozdov videz gozda v parku spreminja. Večina ogolelih površin bo prepuščena naravnemu pomlajevanju, kjer pa je pomlajevanje oteženo, bomo na Zavodu za gozdove Slovenije lastnikom priskrbeli brezplačne sadike. Kakšen gozd bo nastal na teh površinah, je poleg narave odvisno predvsem od prizadevanj lastnikov gozdov, gozdarji pa bomo pri tem ponudili strokovno pomoč. •

VODE V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

BESEDILO • *Katja Gregorič*

FOTOGRAFIJE • *Katja Gregorič, dr. Boris Kolar, Bojana Mlakar*

Pogošto se radi pohvalimo, da ima Slovenija veliko kakovostne vode. Tako je bilo gotovo tudi v sedemnajstem stoletju, saj je že Janez Vajkard Valvasor v Slavi vojvodine Kranjske zapisal: »Ako se hoče katera dežela ponašati, da se v njej pretakata med in mleko, hočem reči, da jo je Bog obilno blagoslovil z vsem, kar potrebuje za dobro prehrano, se mora ponašati tudi z mnogimi rekami, potoki in studenci. To zmore častno tudi naša Kranjska, ker teko po njej z ribami bogate vode.« Bi lahko to rekli tudi v enaindvajsetem stoletju in tudi za območje Triglavskega narodnega parka?

Monitoring izvirov in visokogorskih jezer

V Sloveniji stanje večjih rek in jezer spremlja Agencija Republike Slovenije za okolje. Na zajetjih nadzorujejo kakovost pitne vode upravljavci vodovodnih sistemov. Občasno kak izvir ali jezero spremljajo raziskovalci v sklopu svojih znanstvenih raziskav, ki so usmerjene k specifičnim ciljem. Kljub vsemu je za spremljanje stanja voda v Triglavskem narodnem parku premalo merilnih mest. Javni zavod Triglavski narodni park je zato v letu 2018

izvajal monitoring osmih izvirov in šestih visokogorskih jezer.

Posamezno vzorčno mesto smo obiskali enkrat do trikrat. Vzorce smo dostavili v Nacionalni laboratorij za zdravje, okolje in hrano v Kranj, kjer so opravili fizikalno-kemijske in mikrobiološke preiskave vzorcev. Za pravilno interpretacijo izidov je pomembna večletna kontinuiteta podatkov v primerljivih pogojih vzorčenja (vremenske razmere, letni čas ...). Kljub

temu lahko rečemo, da izidi mikrobioloških preiskav nekaterih izvirov niso spodbudni. Kažejo na to, da človek s svojimi dejavnostmi lahko vpliva tudi na kakovost vode že na samem izviru.

Česar ne merimo, ne moremo upravljati niti izboljšati. Zato Javni zavod Triglavski narodni park na podlagi letošnjih izkušenj in usmeritev strokovnih organizacij načrtuje vzpostavitev monitoringa količine in kakovosti voda na območju Triglavskega narodnega parka, saj želimo storiti vse, kar je v naši moči, da bi ostali »dežela, ki se ponaša, da se v njej pretakata med in mleko ...«.

Raziskava stanja Dvojnega jezera

Je res, da so vode, v katerih je veliko rib, tudi kakovostne? Prisotnost rib in drugih, manj opaznih živalskih vrst v vodotokih seveda kaže na kakovost njihovega življenjskega okolja. Vendar z ribami bogata visokogorska jezera to vsekakor niso. To dokazuje stanje nekaterih visokogorskih jezer Triglavskega narodnega parka, v katera je človek zadnja desetletja

ODVZEM VZORCA
NA IZVIRU

SEMINAR ZA GOSPODARJE PLANINSKIH KOČ

Za tiste, ki imamo radi naravo in hribe, planinske koč niso zgolj pomembno stičišče poti in ljudi. Tam se srečata tudi naša osebna in splošna družbena odgovornost za ohranjanje dobrega stanja voda. Poleg lepih razgledov se nam v hribih prileže topel obrok. Kadar je dan prekratek (ali tura predolga), nam planinske koč ponudijo toplo zatočišče in tudi možnost, da poskrbimo za osnovno osebno higieno. Toda ko se planinci vrnemo v dolino, postanemo

glasni podporniki kritične in odgovorne javnosti, ki pričakuje, da lastniki planinskih koč odgovarjajo za morebitne vplive, ki zaradi njihove navzočnosti nastajajo v okolju ... Ni kaj, smo mojstri v prelaganju odgovornosti. Prav bi bilo, da vsak od nas prevzame svoj del!

Dobro, družbeno odgovorno upravljanje planinskih koč pomembno prispeva k zmanjšanju obremenjevanja okolja. Zato je Javni zavod Triglavski narodni park denarno in vsebinsko pod-

prl dvodnevni seminar Planinske zveze Slovenije, na katerem so se gospodarji planinskih koč seznanili s teoretičnimi in praktičnimi nasveti glede upravljanja pomembnih sistemov v planinskih kočah (pitna in odpadna voda, odpadki, oskrba z energijo). Poleg tega je Javni zavod Triglavski narodni park namenil 6100 evrov za sofinanciranje ukrepov za izboljšanje delovanja nekaterih čistilnih naprav pri planinskih kočah. •

»ZELENA ODEJA« NA DNU DVOJNEGA JEZERA

namerno vnesel ribe. Visokogorska jezera so izredno krhki in občutljivi vodni ekosistemi, zato lahko kakršne koli spremembe naravnih razmer hitro porušijo ravnotežje odnosov v jezeru.

V Dvojnem jezeru v Dolini Triglavskih jezer lahko opazite pretirano razrast zelenih alg. Pretekle raziskave kažejo na dva poglavitna razloga za tako stanje: vnos rib ter vnos hranil s čiščeno odpadno vodo iz planinske kočice. V začetku septembra 2018 so strokovni sodelavci Nacionalnega laboratorija za zdravje, okolje in hrano začeli raziskavo stanja Dvojnega jezera. Terensko delo je obsegalo ogled razmer v jezeru, podvodno fotografiranje, odvzem vzorcev vode in mulja iz obeh jezer. Raziskovalci so odvzeli tudi vzorce vode iz Močivca (tik nad planinsko kočico) ter odpadne vode na iztoku iz čistilne naprave. Nekatere laboratorijske preiskave še potekajo. Poleg fizikalno-kemijskih in mikrobioloških parametrov raziskovalci ugotavljajo tudi t. i. evtrofikacijski potencial vode – spremljanje rasti alg v vzorcu vode iz jezera v kontroliranih laboratorijskih pogojih.

Spremljanje rekreacijskih dejavnosti na vodotokih

Lahko se »ponašamo z mnogimi rekami, potoki in studenci«, ki nam poleg možnosti za življenje omogočajo tudi nadstandard – reke in soteske so namreč še posebno privlačne za dejavno preživljanje prostega časa v vročih poletnih dneh. Tudi na nekaterih vodotokih v parku se lahko ukvarjamo z vodnimi športi (npr. koprojanje, soteskanje, raftanje, kajakaštvo). Med najbolj obiskanimi vodotoki so Sava Bohinjka, Soča in Fratarica.

Velikokrat slišimo ali celo sami sebe zalotimo pri besedah, da je obiskovalcev kje zares preveč. Ali res in koliko šploh je preveč, sta vprašanji, na kateri bo treba najti odgovor v bližnji prihodnosti. Naše subjektivne ocene namreč niso najboljša podlaga za morebitne upravljavske odločitve in varstvene ukrepe. Zato je Javni zavod Tri-

SLEDILNI POSKUS MED PONIKOVALNICO ČISTILNE NAPRAVE KOČE PRI TRIGLAVSKIH JEZERIH IN DVOJNIM JEZEROM

Junija 2018 so strokovni sodelavci podjetja Geologija d. o. o. Idrija izpeljali sledilni poskus, s katerim so želeli ugotoviti, ali in koliko čiščena odpadna voda iz čistilne naprave ob Koči pri Triglavskih jezerih odteka v Dvojno jezero. Poskus je bil opravljen ob visokem vodoostaju jezera, površinskega vodotoka iz Močivca do jezera pa ni bilo. V ponikovalnico čistilne naprave so injicirali sledilo uranin, ki obarva vodo zeleno. Uranin je bil prvič zaznan že po štirih urah, ko je na severni strani jezera podzemno iztekala močno obarvana voda. V visokih koncentracijah se je izpiral še naslednji dan, nato pa so koncentracije hitro upadale. S sledilnim poskusom je bila dokazana podzemna povezava med ponikovalnico čistilne naprave pri Koči pri Triglavskih jezerih in Dvojnim jezerom. ♦

SLEDILO URANIN
(18. 6. 2018, OB 18. URI)
NA SEVERNI OBALI
DVOJNEGA JEZERA

glavski narodni park v poletni sezoni 2018 v sklopu študentskega dela spremljal izvajanje rekreacijskih dejavnosti na Savi Bohinjki, Soči in Fratarici. Študentje so na

terenu zbirali podatke o vrsti in številu plovil ter o številu oseb. »Štetje prometa« so opravljali dvakrat na teden (en dan med tednom, en dan ob koncu tedna). ♦

Vodotok (dejavnost)	SAVA BOHINJKA (kajak, miniraft)	SOČA (v TNP) * (kajak, miniraft)	FRATARICA (soteskanje)
max število čolnov/dan	76	35	-
max število oseb/dan	124	48	136
število dni štetja	28	12	18

* Soča (v TNP): odsek od Velikih korit Soče do zunanje meje TNP pri golobarski žičnici pri vasi Kal-Koritnica. Velika večina rekreacijskih dejavnosti na reki Soči poteka zunaj območja TNP.

PRED 240 LETI PRVIČ NA TRIGLAVU

BESEDILO • *dr. Peter Mikša,*
Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani
RISBA • *Vlasto Kopač*

RISBA
PRVOPRISTOPNIKOV
NA TRIGLAV
IZPOD PERESA
VLASTA KOPAČA.
ŠESTINDVAJSETEGA
AVGUSTA 1778
SO »ŠTIRJE SRČNI
MOŽJE«, LUKA
KOROŠEC, MATEVŽ
KOS, ŠTEFAN
ROŽIČ IN LOVRENC
WILLOMITZER, KOT
PRVI STOPILI NA VRH
TRIGLAVA.

(VIR: GORNJESAVSKI
MUZEJ JESENICE,
FOTOTEKA
SLOVENSKEGA
PLANINSKEGA MUZEJA
MOJSTRANA)

O d prvega vzpona na največji slovenski gorski vrh, Triglav, je letošnjega 26. avgusta minilo že 240 let. Na takrat še skrivnostno, a že zelo vabljivo goro so se leta 1778 povzpeli trije Bohinjci – rudarja Luka Korošec in Matevž Kos in lovec Štefan Rožič – ter organizator vzpona Lovrenc Willomitzer. Zadnji je bil nameščen kot ranocelnik Žige Zoisa v Stari Fužini. Zois, ki je odpravo tudi denarno omogočil, naj bi za uspešen prvi pristop obljubil tudi nagrado šest ducatov. Prvopristopnikov Korošca, Kosa, Rožiča in Willomitzerja se je pozneje oprijelo ime »štirje srčni možje«.

Od treh domačih vodnikov šta bila torej dva rudarja; to je zanimivost, saj bi bili za takšno raziskovalno pot verjetno primernejši (divji) lovci. Sestavo odprave bi lahko povezali s tem, da je imel takrat Zois plavže v Bohinju in so poleg raziskovalnega dela iskali tudi informacije o morebitnih nahajališčih železove rude v višje ležiščih delih pod Triglavom. Morda pa je bil razlog v tem, da so upravičeno pričakovali zahtevnejše plezanje, o tem pa so imeli rudarji takrat največ vedenja in prakse.

Njihova pot iz Bohinja na vrh Triglava je trajala tri dni. 24. avgusta so prišli do pastirskih stanov na Velem polju, naslednji dan so šli na ogled za najudobnejšo pot do vrha Triglava ter so v ta namen preiskali tri dele gore in noč prespali pod Triglavom. Naslednje jutro so se od tam odpravili po poti, ki se jim je prejšnji dan zdela najboljša za doseg cilja – proti hrbtu Kredarice, od tam prek Zelenega plazu (tako so imenovali Triglavski ledenik) v zahodni smeri pod zadnjo glavo Triglava in od tam po severnem robu na najvišjo točko Triglava. Vreme jim je dobro služilo, bilo je jasno, brez vetra in ne premrzlo. Na vrhu, kjer niso naleteli na sledove morebitnega predhodnega pristopa, so se pomudili kaki dve uri, v tem času naj bi vsi v dveh skali začetnice imen in priimkov, pomembnih za njih, Triglav in okolico: Jožef II., Sigmund Zois, Baltazar Hacquet, Jožef Štefančič, Lovrenc Willomitzer, Christian Novak, Štefan Rožič, Matevž Kos, Luka Korošec. Nato so kladivo in dleto zagostili v skalno razpoko in se še istega dne vrnili domov. V sestopu so zaznamovali pot, da bi jo naslednjic lažje našli. •

DOGAJANJE OB 240. OBLETNICI

BESEDILO • *Ana Marija Kunstelj*
FOTOGRAFIJE • *Bogy Urevc, Andrej Trošt, Danilo Lesjak*

Tudi Triglavski narodni park se je z organizacijo dogodkov in sodelovanjem na dogodkih partnerskih organizacij udeležil celoletnega oznamovanja častitljive obletnice prvega zabeleženega obiska našega očaka in časov, ko je obiskovanje gora iz različnih razlogov začinjati postajati zanimivo.

Največ dogodkov je potekalo v Bohinju – tam se je pot prvopristopnikov tudi začela. Vodeni pohodi po poti srčnih mož, literarni in likovni natečaj, številni poletni dogodki ob spomeniku srčnim možem, osrednja proslava, ki si jo je bilo mogoče ogledati v neposrednem prenosu, nastal je tudi film. Bohinjci so ponosni na svojo srčnost!

Triglavski narodni park je v začetku leta razpisal **fotografski natečaj**, nanj se je odzvalo 26 fotografov, ki so skupaj oddali 119 fotografij. Komisija je za razstavo, ki je v letu obiskala tri razstavišča v Triglavskem narodnem parku in njegovi okolici, povsem anonimno izbrala 30 fotografij in izmed teh tri najboljše. Za razstavo so bile izbrane fotografije avtorjev: Božo

AVTORJI ZMAGOVALNIH FOTOGRAFIJ:
BOGY UREVC (NA PREJŠNJI STRANI), **ANDREJ TROŠT**
 (ZGORAJ LEVO) **IN DANILO LESJAK** (ZGORAJ DESNO)

Bradaškja, Tanja Gorjan, Matevž Gradišek, Danilo Lesjak, Aleš Komovec, Simon Kovačič, Bor Rojnik, Martin Šolar, Eva Šuštar, Barbara Toman, Andrej Trošt, Bogy Urevc in Miro Zalokar.

Tri najboljše fotografije so posneli: Danilo Lesjak, Andrej Trošt in Bogy Urevc. Nagrada za avtorje najboljših treh je samošojna fotografska razstava v enem od informacijskih središč Triglavskega narodnega parka v letih 2019 ali 2020.

Na informacijskih mestih Triglavskega narodnega parka je od februarja do septembra potekalo **pet pogovornih večerov**: Triglav – od mita do resničnosti. Sogovorniki, ki so sodelovali na pogovori

so bili dr. Irena Mrak, profesorica in alpinistka, Janez Bizjak, poznavalec alpskega prostora in nekdanji direktor Javnega zavoda Triglavski narodni park, dr. Peter Mikša, zgodovinar, strokovnjak za zgodovino alpinizma, Dušan Škodič, planinski publicist, v Kobaridu pa tudi Jože Šerbec, poznavalec tematike prve svetovne vojne na območju Julijskih Alp. Pogovori so osvetlili zgodovino obiskovanja naših gora od prvopristopnikov na Triglav do slavnega Jakoba Aljaža, od boja za prevlado med slovenskimi in nemškimi gorniki do današnjih težav, ker je očak preveč oblegan s planinci.

V Slovenskem planinskem muzeju je

junija potekal **strokovni simpozij ob 240. obletnici** – več kot 40 avtorjev je pripravilo 36 prispevkov, izšel je tudi zbornik ob simpoziju. Veliko novih spoznanj o kraljestvu Triglav z različnih področij raziskovanja! Zbornik je mogoče kupiti v Slovenskem planinskem muzeju in na informacijskih mestih Triglavskega narodnega parka.

V okolici Triglavskega narodnega parka pa živijo tudi srčni otroci. Z njimi smo na **delavniških popoldnevih** na Bledu in v Mojstrani spoznavali staro gorniško opremo, triglavske cvetlice in živali iz Zlatorogovega kraljestva ter načrtovali tudi varno pot v gore. ♦

OBNOVA ALJAŽEVEGA STOLPA

BESEDILO ♦ mag. Igor Zakotnik **FOTOGRAFIJA** ♦ dr. Martin Kavčič

Septembra 2018 je bila prvič opravljena temeljita obnova Aljaževega stolpa, 123 let po postavitvi na vrhu Triglava.

Obnovitvena dela je vodil Restavratorski center Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, ki je z Narodnim muzejem Slovenije pripravil tudi načrt prenove, sodelovali pa so tudi Planinska zveza Slovenije, Slovenska vojska in Gorska reševalna služba.

Dela so obsegala obnovitvene, vzdrževalne in zaščitne ukrepe na opornikih, obroču, plašču oziroma stenah, oken-

skih odprtinah in vratih ter strehi stolpa, na terenskem površju pa popravilo in utrditev podstavka, ureditev odvodnjavanja na stojišču stolpa in obnovo sidrišč jeklenic.

Triglav s stilizirano podobo Aljaževega stolpa je skupaj s triglavsko rožo in gamsom sestavni del znaka Triglavskega narodnega parka, zato si želimo, da bi obnovljeni stolp pripomogel tudi k oza-veščanju in spoštljivejšemu odnosu do kulturnega spomenika in Triglava, pa tudi do območja narodnega parka. ♦

STAVBNA TIPOLOGIJA BOVŠKO-TRENTARSKI STAVBNI TIP

BESEDILO • mag. Igor Zakotnik

Sestavkom nadaljujemo v prejšnji številki časopisa začeto predstavitev stavbne dediščine Posočja. Za razliko od kobariško-tolminskega, kjer je večji vpliv sredozemskega kulturnega prostora, je za bovško-trentarski stavbni tip značilnejši alpski vpliv.

ječi zidovi iz kamnov, zloženih v suho, doštopi so špeljani znotraj *sopotij* (dvojni mir). Ob domačijah je bilo posajeno posamično sadno drevje in vrtovi z lesenimi ogradami. Marsikje so zaradi naklona nadelali obdelovalne terase, podprte z opornimi kamnitimi zidovi (*kaštami*). Poleg navedenega so gradniki kmetijske kulturne krajine Bovškega grbinašči travniki (*grive*), pašniki na ledeniški moreni s skalnim drobirjem in balvani na površju, apnenice, viseče brvi na Soči in njenih pritokih, *mulatjere*.

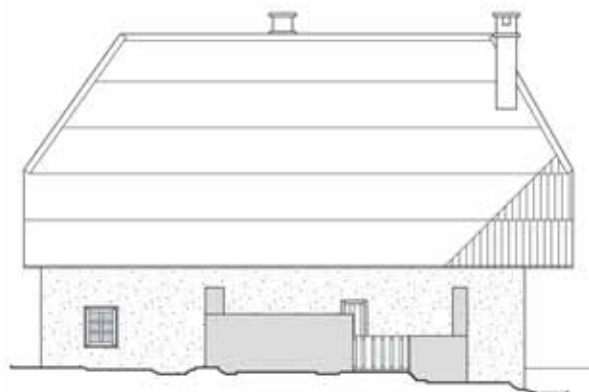
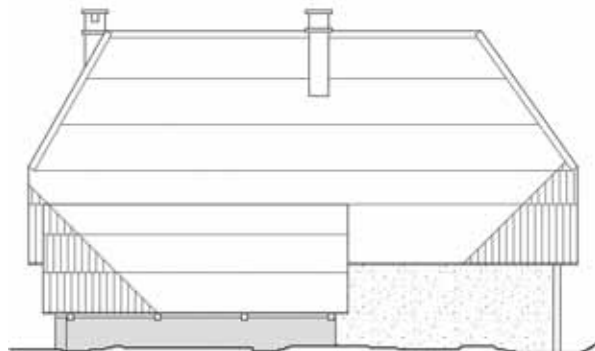
V 18. in 19. stoletju se je na območju med Žago in Trento razvila avtentična lokalna oblika alpske hiše, bovško-trentarski stavbni tip, s prehodnimi oblikami na stiku z drugimi območji. Današnja podoba stavb se je oblikovala postopoma v številnih rodovih – s prilagajanjem lokalnih razmeram (lega, relief, podnebne značilnosti, lokalno gradivo), pridobljenim znanjem (gradbena tehnika, obrtne spretnosti) in izkušnjami (tradicija gradnje).

Za bovško-trentarsko hišo so značilni vrhhlevna/vrhhkletna ali pritlična masivno zidana stavba, zunanje stopnišče (*štejnge*) s hodnikom (*ganjkom*) pod širokim napuščem (*lindo*), štrma dvokapna streha z izrazitima čopoma in z lesenimi deskami opaženima zatrepoma, posebnost pa je tudi samostojno stoječ, od hiše ločen dimnik (varnost pred požarom). Po višini so znotraj stavbe razporejene tri funkcionalne enote (spodaj hlev in gošpodarski prostor, v srednjem delu bivalni prostori izba – črna kuhinja z vežo (*hiša*) – kamra ter zgoraj podstrešje – *wrh* za spravilo sena). Okenske in vratne odprtine so horizontalno in vertikalno poravnane ter pokončne pravokotne (okna dvo-krilna, v razmerju 2 : 3), stavbno pohištvo je leseno. Vzdolžno vhodno pročelje je običajno na prisojni vzdolžni strani, kjer so tudi glavne okenske odprtine. Na preostalih treh fasadah so odprtine bolj utilitarne. Za stavbe je značilno, da je malo kamnoseškega okrasja in fasadnih posli-

**ZNAČILNA BOVŠKA
VRHHLEVNNA HIŠA**
(SOČA 2)

Na Bovškem prevladuje tip razpršene poselitve – poleg manjših štrnjjenih zaselkov v dolini Soče (Na Logu, Soča) in Koritnice (Spodnji in Gorenji Log) predvsem v obliki samooskrbnih domačij (posamično ali v skupinah dveh ali treh domačij) srečujemo v Zadnji Trenti, Gorenji Trenti, Soči, Vrsniku, Lepeni, Bavšici in Loški Koritnici. Značilna je umestitev domačij v pobočje ali na rob rečnoledeniških teras, tako da so se ohranjale skromne, a za kmetijstvo pomembne travniške površine v dolinah. Med kmetijami so senožeti in pašniki, posesti ali posamezne parcele so med seboj ločene z *miri* (samostojno sto-

TURARJEVA DOMAČIJA (TRENTA 67) - FASADE

(ARHIV ZAVODA ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE - OE NOVA GORICA; AVTORICA: JASMINA ŠAVLI LAPANJA)

kav, fasade so obdelane z apnenim beležem (*špricem*). Za strešno kritino so uporabljali skodle (*šinkelne*) ali deske (*dilje*), pozneje pa ravne strešne plošče majhnih dimenzij in sive barve (špičak, eternit). Zaradi čim boljše umestitve in osončenosti je hiša potisnjena v pobočje vzporedno s plašnicami, tako da je zadnja vzdolžna stran vkopana. Vhod na podstrešje je pogosto izveden z *lejtremi*, zunanji stopnicami, podobnimi lestvi.

Domačija obsega tudi pomožne gošpodarske objekte – najpogostejši so hlev (pri hišah pritlične zasnove so hlevi samostojna poslopja), lopa in kašča, ponekod tudi preužitkarska hišica (*guta*), sadna sušilnica, drvarnica ter ob vodotokih žaga ali mlin. Gošpodarska poslopja so manjše stavbe s pritlično zasnovo in enostavnega pravokotnega tlorisa. Največkrat so zidana, z lesenim ostrešjem in pokrita s

štrmo simetrično dvokapnico brez čopov in z minimalnimi napušči. Odprtine so majhne, namenjene za prezračevanje.

Naravne razmere so primernejše za poljedelstvo kot za rejo ovc in koz. Posebnost kmetijske kulturne krajine v alpskih dolinah na Bovškem (Zadnja Trenta, Zadnjica, Vrsnik, Lepena, Bavšica, Loška Koritnica) so *prestaje*, paširske stavbe, ki združujejo hleve in senike s *hišico*. Zgrajene so na oddaljenih senožetih in predstavljajo letno bivališče ovčarskih družin kot vmesno postajo med dolinsko in planinsko pašo. Strehe so štrme dvokapnice z leseno kritino.

Ovčje planine na Bovškem so bile na strmih pašnikih nad dolino, nad zgornjim robom gozdne meje. Danes je večina ovčjih planin na tem območju opuščeni, tako da se pašne površine zaraščajo, stavbe pa propadajo. V preteklosti so bili

stavbe (*hrami*) po dolgem postavljeni pravokotno na pobočje, štabni kompleks pa se stopničasto prilagaja strmi legi. Hlev (*hudert*) za ovce je razdeljen na dve ali tri etaže. Osrednji del je sirarnica, odprto ognjišče s kotlom za kuhanje in predelavo mleka; ob sirarnici je klet, ki je navadno pomaknjena v skalni breg in se uporablja kot prostor za zorenje sira. Prostor nad sirarnico je odprt do slemena. Nekdaj so bili nad ognjiščem preprosti pogradi, kjer so spali pastirji (*jahčer*). *Hrami* so bili v preteklosti kriti z macesnovimi skodlami ali deskami.

Za razliko od ostalega alpskega prostora, kjer so za sušenje sena, žita in drugih pridelkov postavljali stavbe, uporabljajo na Bovškem za sušenje namesto stalnih naprav *ostrgače* – tanjša smrekova debela s prisekanimi vejami, na katere zlagajo krmo. ♦

SPREMLJANJE OBISKA V ZAVAROVANEM OBMOČJU: IZZIV UPRAVLJANJA OBISKA TNP

BESEDILO • *Majda Odar*

zpolnjevale naloge iz Načrta upravljanja Triglavskega narodnega parka 2016–2025 in v luči Razvojnega načrta biosfernega območja Julijske Alpe kot trajnostne turistične destinacije smo v Javnem zavodu Triglavski narodni park leta 2016 začeli z dejavnostmi za celostno sistematično spremljanje obiska zavarovanega območja.

Prvi cilj je bil zbrati obstoječe statistične podatke in pridobiti kvalitativne

Salzburgu, letos pa na povabilo organizatorja tudi na mednarodni konferenci Sustainable Summits Conference 2018 v Chamonixu.

Pregled pridobljenih podatkov je pokazal, da so nekatera območja/področja razmeroma dobro spremljana, druga pa še vedno slabo, predvsem tista, kjer se obisk ne spremlja sistematično (visokogorje), in predvsem enodnevni obiski visokogorja.

Na podlagi ugotovitev je bil naslednji korak postaviti mrežo točk z nameščenimi avtomatskimi števci prehodov/obisko-

valcev – torej zajeti t. i. sive lise, ki hkrati pomenijo izredno obiskana območja Triglavskega narodnega parka.

V letu 2018 pa je Javni zavod Triglavski narodni park v sodelovanju z deležniki in zunanji izvjalci vzpostavil sistem spremljanja obiska z ustreznimi avtomatskimi števci na vstopnih točkah v najbolj obiskane predele Triglavskega narodnega parka, in sicer na širšem območju Triglava in Doline Triglavskih jezer. Števnih točk z nameščenimi avtomatskimi števci obiska je bilo v letošnji sezoni 12, in sicer na

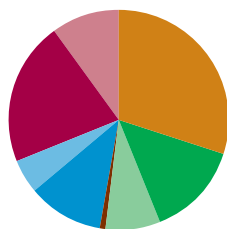
	PLANINA BLATO (proti Planini pri Jezeru)	ČRNO JEZERO (proti Dvojnemu jezeru)	DOLINA ZADNJICE (proti Doliču)	DOLINA ZADNJICE (proti Prehodavcem)	PLANINA JEZERCA	KRMA
Skupno število prehodov	31979	15503	8509	1433	22474	12338
Najvišje število prehodov: dan (število)	4. 8. 2018 (913)	12. 8. 2018 (391)	8. 8. 2018 (223)	10. 9. 2018 (73)	12. 8. 2018 (440)	15. 8. 2018 (543)
Najnižje število prehodov: dan (število)	17. 10. 2018 (0)	17. 10. 2018 (0)	6. 10. 2018 (0)	0 (več datumov)	0 (več datumov)	25. 10. 2018 (9)
Povprečno število prehodov na uro	12	6	3	0,3	4,6	7
Povprečno število prehodov na dan	283	140	75	15	109	174
Povprečno število prehodov med vikendom (sobota ali nedelja)	380	145	71	17	120	204
Povprečno število prehodov na teden	1981	978	527	106	786	1216
Povprečno število prehodov na mesec	8614	4251	2292	535	8235	5289

TABELA: OSNOVNI PODATKI, ZBRANI S POMOČJO AVTOMATSKIH ŠTEVCEV ZA SPREMLJANJE OBISKA NA OBMOČJU TNP

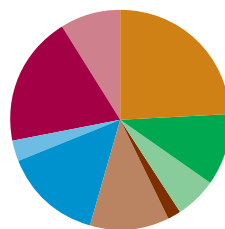
GRAF 1: DELEŽ SKUPNEGA ŠTEVILA PREHODOV NA POSAMEZNI LOKACIJI, OPREMLJENI Z AVTOMATSKIM ŠTEVCEM SPREMLJANJA OBISKA

GRAF 2: NAJVIŠJE ŠTEVILO PREHODOV NA DAN* NA POSAMEZNI LOKACIJI, OPREMLJENI Z AVTOMATSKIM ŠTEVCEM SPREMLJANJA OBISKA
(* Datumi absolutno najvišjih prehodov so po posameznih lokacijah različni)

podatke z raziskavo javnega mnenja v poletni sezoni 2016. V letu 2018 – ob 240. obletnici prvega pristopa na Triglav – smo kvalitativno raziskavo ponovili, tokrat s poudarkom na obiskovanju Triglava. Podrobnejši analizi obeh raziskav sta bili objavljeni v znanstvenoraziskovalni publikaciji Triglavskega narodnega parka Acta Triglavensia (2017) in v zborniku Slovenskega planinskega muzeja Triglav 240 (2018). Letošnje leto sta bili raziskavi uvrščeni v sklop različnih tematsko ustreznih dogodkov po Sloveniji, leta 2017 je bila prva tudi v ožjem izboru izbranih predstavitev na 6. mednarodnem simpoziju raziskovalcev zavarovanih območij v

PLANINA BLATO (PROTI PLANINI PRI JEZERU); 30 %
 ČRNO JEZERO (PROTI DVOJNEMU JEZERU); 14 %
 DOLINA ZADNJICE (PROTI DOLIČU); 8 %
 DOLINA ZADNJICE (PROTI PREHODAVCEM); 1 %
 PLANINA JEZERCA; 0 %
 KRMA; 11 %
 VOJE (PROTI VELEMU POLJU); 5 %
 VRATA (ČEZ PRAG/LUKNJA); 21 %
 VRATA (TOMINŠKOVA); 10 %

PLANINA BLATO (PROTI PLANINI PRI JEZERU); 913
 ČRNO JEZERO (PROTI DVOJNEMU JEZERU); 391
 DOLINA ZADNJICE (PROTI DOLIČU); 223
 DOLINA ZADNJICE (PROTI PREHODAVCEM); 73
 PLANINA JEZERCA; 440
 KRMA; 543
 VOJE (PROTI VELEMU POLJU); 111
 VRATA (ČEZ PRAG/LUKNJA); 717
 VRATA (TOMINŠKOVA); 328

naslednjih lokacijah: dolina Vrata, dolina Krma, dolina Voje in Fužinske planine, dolina Triglavskih jezer, planina Konjščica, dolina Zadnjica.

Dolgoročni cilj spremljanja obiska je zagotoviti razvoj trajnostnega turizma v zavarovanem območju. Ta v narodnem parku temelji na potencialih ohranjene narave in kulturne krajine, prinaša prihodke in delovna mesta lokalnemu prebivalstvu, prispeva h kakovosti življenja, boljšim možnostim za ohranjanje poseljenosti, obiskovalcem pa ponuja možnost doživljanja in spoznavanja ter izvajanje naravi prijaznih prostočasnih dejavnosti ob upoštevanju in sledenju varstvenim ciljem zavarovanega območja. ♦

VOJE (proti Velemu polju)	VRATA (Čez Prag/ Luknja)	VRATA (Tominškova)	VRATA (spomenik)
4998	23133	10481	42471
8. 8. 2018 (111)	4. 8. 2018 (717)	18. 8. 2018 (328)	18. 8. 2018 (1139)
23. 10. 2018 (0)	8. 10. 2018 (9)	1. 9. 2018 (0)	1. 9. 2018 (0)
2	10	4	17
45	244	97	416
43	263	110	463
315	1705	679	2915
1371	7412	2954	12674

Bodi del gora! 🏔️ SKUPNA OZAVEŠČEVALNA KAMPANJA ALPSKIH DRŽAV

V sklopu Mreže zavarovanih območij v Alpah Alparc, v kateri dejavno sodeluje tudi Javni zavod Triglavski narodni park, je bila zasnovana ozaveščevalna kampanja za širšo javnost z naslovom **Bodi del gora!**. Namenjena je seznanjanju javnosti z negativnimi posledicami zimskih dejavnosti za prosto živeče živali in spodbujanju odgovornega obiskovanja gora v območjih, občutljivih za naravo. Osrednje sporočilo je povzeto tudi v kratkem videu, ki ga lahko najdete na kanalu You tube Triglavskega narodnega parka (dostopen s spletne strani www.tnp.si) s pozivom zimskim obiskovalcem, da naj bodo obzirni do prosto živečih živali. ♦

UMIRJANJE PROMETA V DOLINI VRATA

BESEDILO ♦ *Majda Odar*
FOTOGRAFIJA ♦ *Miha Kersnik*

Eno najlepših alpskih dolin v Triglavskem narodnem parku so obiskovalci v soboto, 18. avgusta 2018, lahko doživeli na okolju prijaznejši način. Osrednji namen akcije je bil prepoznati prednosti umirjanja prometa, ki obiskovalcem omogoča lepše doživljanje in ima manj negativnih vplivov na naravo.

Za organiziran brezplačni prevoz iz Mojstrane v Vrata in nazaj se je ta dan odločilo skoraj 1200 obiskovalcev. V dolino Vrata so se obiskovalci lahko pripeljali z osebnimi vozili le, dokler niso bila zasedena prosta mesta pri slapu Peričnik in na parkirišču pred Aljaževim domom, od 6. do 17. ure pa je bil organiziran brezplačni javni prevoz. Odzivi udeležencev so bili izredno pozitivni, saj se javnost zaveda prednosti, ki jih tovrstni režim prinaša naravi in pohodnikom. Številni so prišli v dolino ravno zaradi napovedanega spremenjenega režima, ki je v marsikateri dolini v Alpah že stalna praksa, za dolino Vrata pa tudi nujna.

Promocijskega dneva ne bi bilo mogoče izpeljati brez sodelovanja lokalne skupnosti. V akciji so sodelovali: Turistično društvo Dovje Mojstrana, Agrarna skupnost Dovje Mojstrana, Planinsko društvo Dovje Mojstrana, Krajevna skupnost Dovje Mojstrana, Prostovoljno gasilsko društvo Dovje, Prostovoljno gasilsko društvo Mojstrana, Komunala Kranjska Gora, Medobčinski inšpektorat in redarstvo občin Jesenice, Gorje, Kranjska Gora in Žirovnica, Policijska postaja Kranjska Gora, Društvo upokojencev Dovje Mojstrana, Koča pri Peričniku, Turizem Kranjska Gora, Planinska zveza Slovenije ter Občina Kranjska Gora in Javni zavod Triglavski narodni park.

Promocijski dan umirjanja prometa sta sofinancirala Občina Kranjska Gora in Javni zavod Triglavski narodni park. ♦

ZNAMKA BOHINJSKO -

povezovalka prebivalcev, podjetniški inkubator
in valilnica idej

BESEDILO • *Jana Vilman Proje, vodja Centra za kakovost, Turizem Bohinj*
FOTOGRAFIJA • *arhiv Turizma Bohinj*

Kolektivna znamka Bohinjsko/From Bohinj je v svojem bistvu certifikat, ki zagotavlja kakovost in geografsko poreklo za kulinarčne izdelke in pridelke, jedi in pijače, rokodelske izdelke in izdelke industrijskega oblikovanja, od leta 2018 pa zagotavlja tudi visoko kakovost nastanitvev in vodenih doživetij. Laščnica znamke je Občina Bohinj, upravljanje pa je zaupano Turizmu Bohinj, ki je za upravljanje znamke postavil Center za kakovost. Ugotavljamo, da je znamka Bohinjsko/from Bohinj pridobila zaupanje kupcev, obiskovalcev, lokalnih prebivalcev in imetnikov certifikata. Zaupanje temelji na tem, da izdelek, ki ni dovolj kakovosten, ne more pridobiti pravice do uporabe znamke. Poštopek pridobitve certifikata je podprt z vnaprejšnjimi

oblikovanimi pravilniki in merili za ocenjevanje. Pravica do uporabe znamke za pozitivno ocenjene izdelke in storitve ni večna, ampak jo je treba obnoviti vsaki dve leti. Na terenu se tudi preverja, ali izdelki in storitve v resnici ohranjajo raven kakovosti ali ne. V sklopu znamke Bohinjsko imetnikom certifikata ponujamo brezplačno oblikovanje označevalnih elementov, profesionalne fotografije, strokovno izobraževanje, strokovno podporo pri razvoju izdelkov in uvrstitev v register ponudnikov. Ponudnike predstavljamo v katalogu, na spletni strani in v destinacijskih publikacijah, pomen znamke pa utrjujemo na strokovnih predstavitvah. Trenutno je pod znamko Bohinjsko/From Bohinj združenih 43 imetnikov certifikata. Certificiranih je 247 izdelkov in jedi (39 jedi in pijač, 105 kulinarčnih izdelkov,

102 rokodelska izdelka), 15 doživetij in 4 nastanitve. Turizem Bohinj ne prodaja in ne trži posameznih izdelkov, ker zagovarjamo trajnostni razvoj posameznikov in podjetništva. Imetnikom certifikata ponujamo strokovno podporo in zagotavljamo promocijo, sami pa imajo priložnost, da razvijajo svoja podjetja neodvisno in samošojno. S tovrstnim delovanjem prek upravljanja kolektivne blagovne znamke Bohinjsko/From Bohinj zvišujemo kakovosti v destinaciji, se predstavljamo kot enotna in povezana skupnost, obenem pa krepimo lokalno ekonomijo in razvoj lokalnega okolja. S ponosom lahko rečemo, da nas blagovna znamka Bohinjsko/From Bohinj predstavlja v najboljši luči. Certificirani izdelki in storitve pripovedujejo bohinijske zgodbe in razgaljajo našo dušo. V njih je naše srce. ♦

TRAJNOSTNO NABIRANJE DIVJE RASTOČIH RASTLIN

BESEDILO • *Andrej Arih*
FOTOGRAFIJA • *mag. Tanja Menegalija*

Tako rekoč ni posameznika, ki se ne bi v svojem življenju vsaj enkrat posvetil najstarejši človekovi dejavnosti – nabiranju divje rastočih rastlin. Njihova uporaba za prehranske, zdravilne, kozmetične in druge namene je pomemben del lokalnega tradicionalnega znanja, ki se prenaša iz roda v rod in se je v stoletjih razvijalo ter oblikovalo pod zgodovinskimi, geografskimi, kulturnimi, ekonomskimi in socialnimi vplivi. V Evropi je bilo nabiranje divje rastočih rastlin še v bližnji preteklosti pomemben vir preživetja za lokalno prebivalstvo, danes pa ljudje od te dejavnosti večinoma niso odvisni. Razvito tradicionalno znanje trajnostnega nabiranja rastlin se nezadržno izgublja zaradi urbanizacije, intenzivnega kmetijstva in modernega življenjskega sloga. Zato je izraba divje rastočih rastlin v današnjem času ponekod tudi netrajnostna, to pa ogroža njihovo preživetje in omejuje vir dohodka za socialno šibke skupine. Danes se v srednji Evropi v tržne namene uporablja več kot 2000 vrst divje rastočih rastlin. V Sloveniji je to področje slabo raziskano, kar velja tudi za območje Triglavskega narodnega parka in bližnje okolice. Da bi nekoliko osvetlili to področje, se je Javni zavod Triglavski narodni park odločil za sodelovanje z BSC, poslovno podpornim centrom, d. o. o., Kranj, ki je partner v transnacionalnem projektu LENA – Lokalno gošpodarstvo in varstvo narave v Podonavju. Projekt med drugim poudarja tržno nabiranje divje rastočih rastlin kot razvojno priložnost za lokalno prebivalstvo, če poteka trajnostno. Izsledki opravljene analize stanja kažejo, da v narodnem parku in okolici prevladuje netržno izkoriščanje divje rastočih rastlin, le redki posamezniki se z nabiranjem, predelavo in prodajo ukvarjajo pridobitno. Dejavnost je torej velik, vendar slabo izrabljen potencial, ki ga omejujejo nerazvit trg, neprimerna in nešpodbudna sistemska ure-

MATERINA DUŠICA

ditev ter pomanjkanje meril za zagotavljanje trajnostne rabe. Da bi bilo trženje tovrstnih izdelkov na območju Triglavskega narodnega parka in okolici trajnostno, bo Javni zavod Triglavski narodni park v letu 2019 ustrezno nadgradil sistem znaka kakovosti Triglavskega narodnega parka, tako da bo smiselno povzel merila mednarodnega standarda FairWild, ki zagotavlja trajnostno izkoriščanje divje rastočih rastlin. Ob tej priložnosti vabimo vse zainteresirane posameznike k sodelovanju pri razvoju tega certifikacijskega sistema in pridobitvi znaka kakovosti Triglavskega narodnega parka v zvezi s tem. ♦

UGOTAVLJANJE ŠKODE V KMETIJSTVU ZARADI JELENJADI

BESEDILO • *dr. Irena Bertoncej, dr. Branko Lukač, Kmetijski inštitut Slovenije*
FOTOGRAFIJA • *dr. Irena Bertoncej*

Območje Triglavskega narodnega parka je zajeto v projekt Interreg Usklajeno upravljanje s prosto živečimi živalmi in njihovim življenjskim prostorom v Alpah ALPBIONET2030, v sklopu katerega skušamo oceniti obseg oziroma škodo, ki nastane zaradi konfliktov s prosto živečimi živalmi, jih poskušamo omiliti oziroma poiskati ustrezne rešitve za sobivanje. Konflikti so lahko zelo različni, od vznemirjanja prosto živečih živali zaradi športnih dejavnosti (npr. gorsko kolesarjenje), trkov z živalmi na cestah do nelegalnega lova. Do konfliktov v zavarovanih območjih prihaja deloma tudi zaradi večje navzočnosti prosto živečih živali. Te interakcije prinašajo predvsem ekonomske in ekološke posledice, navsezadnje pa tudi netižno konflikte med ljudmi oziroma različnimi organizacijami.

Primer takega konflikta je tudi škoda v kmetijstvu, pri tem je v ospredju škoda na obdelovalnih kmetijskih površinah in travnju zaradi ritja divjih prašičevi in paše jelenjadi. Glede na poročanje številnih kmetov o opažanju divjadi na njihovih površinah in manjših pridelkih krme ocenjujemo, da škoda zaradi jelenjadi v zadnji letih narašča. Paša jelenjadi naj bi tako znatno zmanjšala pridelok krme za domače prežvekovalce. Kako velik je vpliv popasenosti na količino pridelane krme, je odvisno od gostote divjadi v okolici travnikov, bližine človeških bivališč ter velikosti in oddaljenosti travnika od gozda. Da bi ocenili obseg nastale škode, so raziskovalci Kmetijskega inštituta Slovenije v začetku letošnjega leta začeli terenski poskus na dveh travnikih v Radovni in Trenti: s kletkami so omejili dostop divjadi do delov travnika, da bi primerjali količino in kakovost pridelka s travinja pod kletkami in območjem, kjer je imela divjad prost dostop do travinja. Poskus se bo nadaljeval še prihodnje leto. ♦

KOCONOGE KURE, GAMSI, KOZLIČKI IN FLORA POD LEDENIKOM

BESEDILO • *Sanja Behrić*
FOTOGRAFIJA • *Andrej Kapla*

Tem vse in še več se ukvarjamo v projektu NAT2CARE, Spodbujanje skupnosti za ohranjanje in obnavljanje čezmejnih območij Natura 2000, v katerem sodeluje šest partnerjev iz Italije in Slovenije. Projekt traja dobri dve leti, poleg Triglavskega narodnega parka so partnerji še italijanska parka Julijsko Predgorje in Furlanski Dolomiti, Nacionalni inštitut za biologijo, Biotehniški Center Naklo in Univerza v Vidmu. Posvečamo se zavarovanim vrstam v območjih Natura 2000, z akcijami in ustreznim upravljanjem poskušamo ohraniti in varovati biotsko raznovrstnost, ki jo najdemo na območju Triglavskega narodnega parka in širše. Tako smo v sklopu projekta izvedli že kar nekaj dejavnosti.

Terensko delo smo začeli s koconogimi kurami. Spomladi smo v sodelovanju z nadzorniki Triglavskega narodnega parka izpeljali popis rastišč divjega petelina in ruševca. Vrsti sta ogroženi in vedno redkejši, divji petelin še posebno. Njegovo število zaradi človeških motenj v gozdovih stalno upada. Junija smo s pomočjo prostovoljcev odkrivali prisotnost belke na čezmejnih območjih Mangartskega sedla in Kanina. Avgusta smo se odpravili pod Triglavski ledenik in popisali periglacialno floro. Na stalnih ploskvah bomo spremljali vplive podnebnih sprememb. V Trenti smo postavili rosaliu, ki je dobil ime po hrošču alpski kozliček (*Rosalia alpina*). Na skladovnici bukovich debel se kozlički špopadajo, privabljajo samice in pariyo. Obiskovalci lahko podatke o opaženih hroščih na Rosaliumu sporočate po mobilni aplikaciji iNaturalist in prispevate k monitoringu vrste. ♦

ROSALIUM

LIFE NATURAVIVA: BIODIVERZITETA – UMETNOST ŽIVLJENJA

BESEDILO • *Majda Odar*

Leta 2017 je Javni zavod Triglavski narodni park v sodelovanju s partnerji začel izvajati projekt mehkih vsebin s področja ozaveščanja – LIFE NATURAVIVA: Biodiverziteteta – umetnost življenja. V letu 2018 smo v sklopu projekta izpeljali več kot 20 brezplačnih naravoslovnih delavnic za osnovnošolce, pripravili več strokovnih predavanj in filmskih večerov s področja naravoslovja, natisnili časnik s poudarkom na biodiverziteti z naslovom Triglavski narodni park – vodnik za mlade, začeli razvijati spletno aplikacijo, namenjeno predvsem osnovnošolcem Biosfernega območja Julijske Alpe, in soustvarjati animirani film s področja biodiverzitetete (obe dejavnosti bošta končani v letu 2019) ter s projektnimi partnerji sodelovati pri skupnih dejavnostih, namenjenih doseganju ciljev projekta – promociji spoznavanja in ohranjanja biodiverzitetete. ♦

SKUPNOST ŠOL BIOSFERNEGA OBMOČJA JULIJSKE ALPE

BESEDILO • *Anže Krek*
FOTOGRAFIJA • *Majda Odar*

Po dolgoletni želji in potrebi po ustanovitvi je leta 2018 Javnemu Zavodu Triglavski narodni park uspelo uresničiti projekt ustanavljanja skupnosti šol in v Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe so se začele vključevati prve šole.

Skupnost povezuje upravljavca varovanega območja in več kot 40 izobraževalnih ustanov iz območja upravnih enot Jesenice, Radovljica in Tolmin.

Cilji skupnosti so zviševanje zavešti o edinem narodnem parku v Sloveniji, odkrivanje in raziskovanje biotske raznovrstnosti in kulturne krajine.

Izobraževalni cilji so pri najmlajših usmerjeni v čustven razvoj, za katerega sta potrebna pristen stik in izkušnja z naravo, ter omogočiti ušvarjalno delo, s katerim bodo učenci pridobili medpredmetno znanje in povezave, ki so nujno potrebni za razumevanje zapletenega delovanja narave.

Dolgoročni cilj skupnosti je prihodnje nosilce razvoja ozaveščiti o pomenu varovanja edinstvenega območja Triglavskega narodnega parka in Biosfernega območja Julijske Alpe in s tem zagotoviti sonaravni razvoj.

Do spomladi se bodo zvrstili obiski skoraj 40 šol v biosfernem območju. Šole bodo med krajšimi slavnostnimi dogodki prejele znak skupnosti. Z mislijo na učence je bil izdelan tudi časnik za mlade, ki ga bo vseh 7000 učencev v skupnosti tudi prejelo. Spomladi bo vsem učiteljem šol skupnosti na voljo spletna izobraževalna platforma, njen poglobitveni namen je omogočiti dostop do učnega gradiva, povezanega s temami iz Triglavskega narodnega parka, naravoslovja, naravovarstva in kulturne dediščine.

Dejstvo je, da v današnjem svetu izgublamo stik ne le z naravo, temveč tudi ljudi med seboj. Nekoč je neki modri mož pripomnil, da je planet Zemlja vesoljska ladja, na kateri ni potnikov. Vsi smo piloti. Zavedanje, da lahko le skupaj skrbimo in

branimo ta naš prekrasni svet, bo prvi korak, ki ga bomo ljudje dandanes morali narediti, če bomo želeli, da ne bodo naši pravniki pošteno jezni na nas. Skupnost šol Biosfernega območja Julijske Alpe želi biti eden izmed korakov v smer, kjer narava in njen nedeljivi del, človek, skrbita eden za drugega, v sobivanju kot v skupnosti. ♦

PODRUŽNIČNA
ŠOLA SREDNJA VAS V
BOHINJU

MLADIM NADZORNIKOM NI BILO DOLGČAS

BESEDILO • *Marjeta Albinini*
FOTOGRAFIJA • *Sanja Behrić*

V sklopu programa Mladi nadzornik so v letu 2018 potekale dejavnosti na osnovni in nadaljevalni ravni Youth+, oboje tudi na mednarodni ravni ter v sodelovanju z Naravnim parkom Julijsko predgorje/Prealpi Giulie.

Poletni tabor za mlade je bil izpeljan v sklopu projekta NAT2CARE v Kranjski Gori. Poleg spoznavanja tamkajšnjega dela narodnega parka peš in s kolesom je bil tematski poudarek na spoznavanju zavarovanih živalskih vrst: alpskega kozlička, ruševca, divjega petelina in belke. Mladi so se udeležili tudi odstranjevanja tujerodnih vrst – japonskega dresnika v dolini Vrata, ki ga je organizirala Razvojna agencija Zgornje Gorenjske.

Sredi julija so se trije predstavniki udeležili **mednarodnega tabora**, ki ga je Federacija Europarc letos organizirala že sedemnajstič, tokrat v sodelovanju s severnonemškimi narodnim parkom Müritz. Predstavniki iz 19 zavarovanih območij in 13 držav smo skupaj odkrivali ravninski park, ki ga zaznamujejo gozd, jezera in močvirja, od živalskih vrst pa srnjad, žerjavi in ne tako gošča, a zato še bolj poseben orel belorepec.

Srečevala se je tudi starejša generacija mladih nadzornikov in sodelovala z vrstniki na mednarodni ravni. Preteklo leto je zanje zaznamovala predvsem **priprava t. i. Youth Manifesto**, ki je bil uradno prvič predstavljen na konferenci Federacije Europarc septembra na Škotskem. Youth Manifesto je poziv odraslim – odločevalcem k dejavni udeležbi mladih v (lokalni) politiki ter prizadevanjih za to, da se mladi ne bi odseljevali iz zavarovanih območij. ♦

PROSTOVOLJSKO DELO V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

BESEDILO • *Janez Grašič*
FOTOGRAFIJA • *Nejc Prezelj*

Javni zavod Triglavski narodni park že več let organizira in koordinira prostovoljske delovne akcije na območju parka.

Na področju prostovoljskega dela smo najdejavnejši v Bohinju, kjer lepo sodelujemo z občino Bohinj, njeno komunalno službo, krajevno skupnostjo Stara Fužina in Turizmom Bohinj.

Prostovoljci so iz vrst tabornikov v sodelovanju s Taborniško zvezo Slovenije, gostili smo kar nekaj šol, ki imajo prostovoljske oblike dela v učnih načrtih, zadnje leto pa smo v sodelovanju s Programom MEPI gostili tudi dve skupini prostovoljcev iz gospodarstva.

Med sestanki s predstavniki domačinov in lokalnih javnih služb določimo nujna dela, ki so lahko opravljena le ročno ali z ročnim orodjem ter imajo nesporne pozitivne vplive. S skupinami prostovoljcev določimo termine in lokacije, na katerih smo navzoči tudi sami. Zaposleni pri Režijskem obratu nam z veseljem priskočijo na pomoč z orodjem, materialom in dobro voljo, ko je treba prežagati kakšno deblo in podobno.

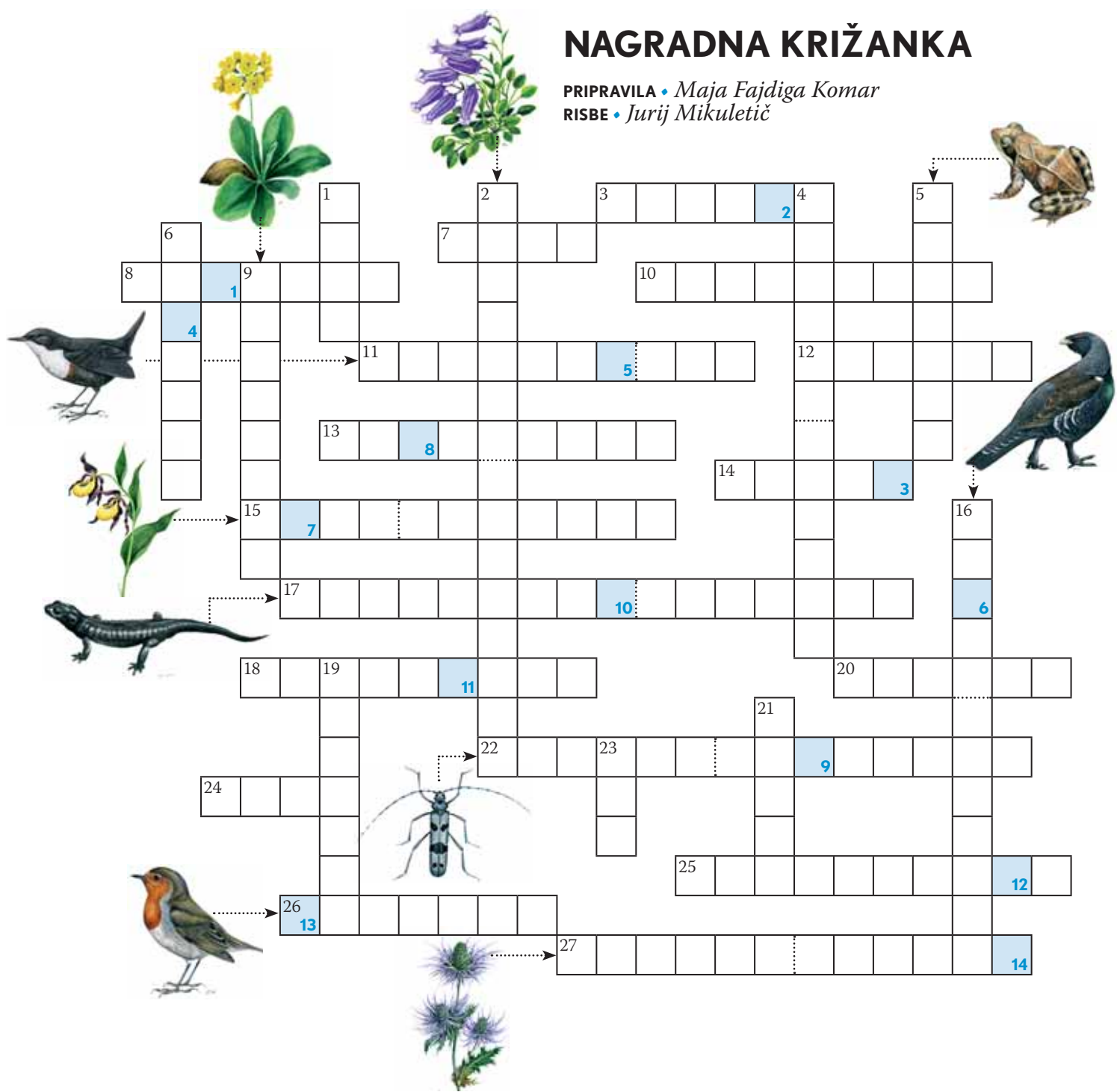
V zadnjih dveh letih so prostovoljci v Bohinju očistili veliko količino naplavin in smeti z jezerske obale, odstranjevali so tudi vrbove veje iz vode, kjer se sicer razmnožujejo tujerodni ostriži; že dvakrat so popravili učno pot v Ukancu na meštu, kjer jo odnaša Savica; s ceste Fužina - Planina Blato so ročno odstranili večje kamenje in očistili prepuste za vodo, čistili so nekatere planinske poti, vzdrževali pot skozi korita Mostnice. Med drugim so očistili rastlinje na najstarejši smučarski skakalnici na Poljah in vzletišče za padalce na Vogarju.

Nadejamo se še uspešnih akcij v prihodnje. Iz leta v leto narašča obisk in z njim pritiski na okolje, zato so prostovoljci pri urejanju parka v veliko pomoč. ♦

NAGRADNA KRIŽANKA

PRIPRAVILA • Maja Fajdiga Komar

RISBE • Jurij Mikuletič

VODORAVNO: 3. travnik, na katerem se pasejo domače živali, 7. v njem je veliko dreves, 8. hrošček, ki uničuje smreke, 10. žuželka, ki sveti v poletnih nočeh, 11. ptica, ki živi ob čistih rekah in potokih, 12. z njimi lažje hodimo po snegu, 13. človek, ki

označuje planinske poti, 14. značilno alpsko živilo, 15. naša orhideja z največjimi cvetovi, 17. gorska repata dvoživka, 18. druga najvišja gora v Triglavskem narodnem parku, 20. v Alpah so številne gore in ..., 2. hrošček, ki živi v alpskih bukovich gozdovih, 24. posu-

šena trava prve košnje, 25. priprava za opazovanje stvari v daljavi, 26. ptica pevka, ki pozimi obiskuje ptičje krmilnice, 27. redka alpska rastlina.

GESLO: Označene črke vnesi v polja in ob pravilni rešitvi boš dobil besedo, s katero poimenujemo raznolikost živega sveta.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----

Rešitev nagradne križanke pošljite do 31. januarja 2019 na naslov: Triglavski narodni park, Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled. Ne pozabite napisati svojega naslova. Med prejetimi rešitvami bomo izžrebali 5 nagrajencev.

NAVPIČNO: 1. zdravilna travniška rastlina, 2. alpska rastlina, ki ima ime po botaniku Karlu Zoisu, 4. jezero pod Krnom, 5. drugo ime za rjavo žabo, 6. hrib v Bohinju, na njem so kopali aluminijevo rudo, 9. lepi jeglič, 16. njegov domači sorodnik s petjem naznanja nov dan, 19. dolina v Triglavskem narodnem parku med Gorjami in Mojstrano, 21. v kamnu ohranjena sled organizma, 23. kratica za Slovenski planinski muzej. ♦

STROKOVNI OBISK V NARODNI PARK KRATERSKO JEZERO

BESEDILO • *Miha Marolt*
FOTOGRAFIJA • *dr. Peter Skoberne*

V začetku avgusta je šestčlanska delegacija, sestavljena iz zaposlenih v Javnem zavodu Triglavski narodni park in iz Sektorja za ohranjanje narave Ministrstva za okolje in prostor, obiskala pobrateni narodni park Kratersko jezero (angl. Crater Lake National Park) v zvezni državi Oregon v Združenih državah Amerike. Namen obiska je bil predvsem izmenjava izkušenj pri upravljanju narodnega parka. Člani delegacije smo

imeli priložnost spoznati sistem delovanja narodnih parkov v Združenih državah, saj smo obiskali kar štiri izmed več kot 400 parkov, ki jih upravlja ameriška Služba za narodne parke (angl. National Park Service). Večina obiska je bila namenjena spoznavanju pobratenega parka, ki navdušuje z izjemnim naravnim pojavom. Sredi vulkanske kaldere, ki je nastala pred 7000 leti ob izbruhu vulkana Mount Mazama, je nastalo deveto najgloblje jezero na svetu (594 metrov). Obiskali smo še parke Lava Beds National Monument, Oregon Caves National Monument in Redwood National and State Parks. Pri tem smo spoznali številne izzive, s katerimi se srečujejo pri varovanju narave v Združenih državah Amerike, od požarov do uveljavljanja pravic glede vode.

Sistema delovanja narodnih parkov v Združenih državah Amerike in Sloveniji sta si precej različna. Vendar se upravljavci srečujemo s podobnimi izzivi, kot so upravljanje in usmerjanje vse večjega števila obiskovalcev, upravljanje invazivnih in tujerodnih vrst, nadzor zavarovanega območja, izobraževanje zainteresirane javnosti ... Zato je izmenjava dobrih praks, upravljaljskih in tehničnih rešitev, ki bodo zvišale raven delovanja pobratenih parkov, nujna. Med obiskom smo večkrat predstavili tudi Triglavski narodni park, ki je med občinstvom požel veliko zanimanja. Bogata zgodovina sobivanja človeka z naravo v našem parku je navdušila ameriške poslušalce, ki so bili enotnega mnenja, da morajo čim prej obiskati naš edini narodni park. •

POBRATENI Z NARAVNIM REZERVATOM KRONOTSKI

BESEDILO • *Majda Odar*
FOTOGRAFIJA • *Andraž Sodja*

Javni zavod Triglavski narodni park je ob sodelovanju z ruskim Naravnim biosfernim rezervatom Kronotski s Kamčatke 18. maja 2018 v Centru Triglavskega narodnega parka Bohinj pripravil slovesno odprtje fotografske razstave Divjina Rusije. Ob tej priložnosti sta Triglavski narodni park in Naravni rezervat Kronotski podpisala dogovor o pobratentvu za izmenjavo strokovnega znanja in izkušenj. Sodelovanje Slovenije in Rusije na področju varovanja narave predstavlja novo obliko sodelovanja med državama.

Naravni rezervat Kronotski obsega 1.300.000 hektarov in je namenjen predvsem raziskovanju, saj leži na težje dostopnem ruskem Daljnem vzhodu. Na leto ga obišče približno 3000 turistov. Območje je na Unescovem seznamu svetovne dediščine. Kljub temu da sta si Naravni rezervat Kronotski in Triglavski narodni park različna, pa se srečujeta s podobnimi izzivi in izmenjava znanja ter izkušenj bo obogatila oba.

Razstava Divjina Rusije, ki je nastala ob 100. obletnici sistema varovanja narave v Rusiji, je bila vse poletje na ogled na informacijskih točkah Triglavskega narodnega parka in partnerskih organizacij, v informacijskih središčih Bled, Bohinj, Trenta in Kobarid pa tudi v Liznjekovi domačiji v Kranjski Gori. Prikazuje osupljive prizore iz narave in življenja živali štiridesetih ruskih zavarovanih območij. Avtorji razstave so svetovno znani naravoslovniki fotografi, ki so s svojimi fotografijami prispevali k boljši prepoznavnosti lepote ruske neokrnjene narave v svetu. Danes meri površina vseh zavarovanih območij narave 11,4 odstotka celotne površine Rusije, to je kar 206,7 milijona hektarjev.

Razstava ima širši namen, in sicer nagovarja k razmisleku, kako pomembno je ohranjati neokrnjeno naravo – ne glede na to, kje na našem skupnem planetu je. V letu 2019 bo iz Slovenije odpotovala na ogled v Narodni park Gesäuse v Avstrijo in v Naravni park Julijsko predgorje v Italijo. •

IZOBRAŽEVANJE MLADIH O ZAVAROVANIH OBMOČJIH

BESEDILO IN FOTOGRAFIJA • Anže
Krek

V prvih dneh oktobra je Javni zavod Triglavski narodni park na pobudo Mreže zavarovanih območjih v Alpah *Alparc* kot soorganizator gostil tridnevne delavnice. Osrednje teme delavnic, ki so se jih udeležili predstavniki zavarovanih območij v Alpah, so bile povezane z izobraževanjem, usmerjenem k učenju v naravi in o njej. Cilj delavnic je med zaposlenimi v zavarovanih območjih, ki se med svojim delom srečujejo z izobraževanjem, spodbujati razpravo in izmenjavo pedagoških prijemov. Poseben poudarek na letošnjih delavnicah je bil na moderni tehnologiji, ki se vedno učinkoviteje uporablja predvsem pri delu z mladimi.

Med drugimi so svoj projekt uporabe tehnologije pri svojem delu predstavili tudi zaposleni v Centrih šolskih in obšolskih dejavnosti (CŠOD). Predstavili so aplikacijo oziroma igro, ki so jo razvili in deluje na sistemih Android (<http://misija.csod.si/si/>).

Primerna je za posameznike ali skupine in deluje z uporabo lokalne tehnologije. Z njo uporabniki zabavno raziskujejo gozdove in travnike in se pri tem tudi izobražujejo.

Svoje sodelovanje na mednarodni ravni za dobro mladih so predstavili predstavniki občine Idrija v tesni navezavi z lokalnimi mladinskimi organizacijami. Svoj trud vlagajo v digitalne tehnologije, ki so privlačne za mlade, saj je njihova uporaba prilagojena načinom modernega časa. Z njimi želijo pregovorno apatično mladino pritegniti v odločevalske procese na ravni občin in ji tako dati glas, s katerim bi lahko oblikovala lokalna okolja po svoji meri in potrebah. V razpravi, ki se je razvila na delavnici s temo mladi v zavarovanih območjih, so se udeleženci strinjali, da bo v prihodnosti nujno treba narediti korake, ki bodo mlade zadržali v teh okoljih in jim omogočili kakovostne možnosti za delo in bivanje. Zavarovana območja so tesno povezana s svojimi prebivalci, oni so namreč nosilci kulture, tradicije in varovanje narave. •

LETNA KONFERENCA FEDERACIJE EUROPARC

BESEDILO • Marjeta Albinini

Rednih 600 delegatov članic Federacije Europarc se je septembra 2018 zbralo na redni letni konferenci, ki je potekala v Škotskem višavju, pod gostoljubnim okriljem lokalne skupnosti Aviemorev v Narodnem parku Cairngorms.

Poleg izvedbe generalne skupščine so bila na dnevnem redu tudi predavanja več uglednih govornikov ter paleta strokovnih delavnic in terenskih ekskurzij. Osrednja tema konference *Evropski parki, navdahnjeni s prihodnjo generacijo*, se je na Škotskem lepo ujemala z njihovim letom, posvečenim mladim. S tem namenom je bila tudi med delegati mednarodna skupina več kot 80 mladih, ki so med konferenco, predvsem pa zadnji dan vztrajno opozarjali na pomen sodelovanja mladine v »odraslem« delu. Srečanje se je sklenilo z njihovo predstavitvijo t. i. *Youth Manifesto/Manifesta mladih*, ki ga je navzoča skupina mladih (nadzorikov) pripravljala preteklo leto.

Europarcov Manifest mladih želi biti vir zamisli in navdiha za odločevalce v zavarovanih in podeželskih območjih – da bi v svoje delo in odločanje čim prej pritegnili mlade. Povsod v Evropi se namreč zavarovana območja in podeželske skupnosti srečujejo s podobnimi izzivi – odseljivanjem (šolanih) mladih v mestna središča. Mladi so na Škotskem opozarjali, da je skrajni čas za dejavno sodelovanje med generacijami, za skupno ustvarjanje in doseganje razmer, ki bodo mladim zagotovile možnosti za (ustvarjalno) življenje v domačih krajih – tudi upoštevanje značilnosti in potrebe sodobnega časa.

Več informacij: europarc.org/youth-manifesto •

STELETOVO PRIZNANJE SLAVKU ŠORLIJU IZ KNEŠKIH RAVEN

BESEDILO • mag. Igor Zakotnik
FOTOGRAFIJA • Gorazd Kutin

Med letošnjimi dobitniki Steletove nagrade Slovenskega konservatorskega društva je tudi Slavko Šorli iz Kneških Raven, vasi v dolini reke Knešče, ki se je leta 2010 priključila Triglavskemu narodnemu parku. Slavko Šorli je prejel priznanje za obnovo gošpodarskih objektov na svoji domačiji in obnovo slamnatih ter lesenih streh na objektih kulturne dediščine v Posočju.

Konservatorska svetnica Andrejka Ščukovt, etnologinja iz novogoriške območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, je v utemeljitvi zapisala, da je na imenitni domačiji pri Francu »doma« kulturna dediščina, ki jo opredelujemo kot odsev in izraz vrednot, identitete in tradicije – v povezavi z varovanjem prostorskih celot in spoštovanjem kulturnega okolja. Slavko Šorli s prirojeno ljubeznijo do zemlje ohranja obdelovalne in pašne površine ter z objekti skrbno gošpodari, z modrostjo, spretnostjo in pridnimi rokami pa jih obnavlja in vzdržuje tako, da danes pomembno prispevajo k identiteti in prepoznavnosti stavbne dediščine tolminske strani Triglavskega narodnega parka. Stavbe na domačiji pri Francu, kot so kašča s kovačijo in mizarško delavnico, lesena kašča, kozolec toplar, žaga venecijanka, svinjak, sušilnica sadja (*pajštva*) in senik, so se zaradi skrbne rabe in rednega vzdrževanja ohranile v svoji prvotni zasnovi vse do danes.

Slavko Šorli je eden redkih mojstrov, ki obvlada tradicionalno tehniko prekrivanja streh s slamnato kritino in skodlami, tako da je v zadnjih dveh desetletjih pomembno prispeval k obnovi številnih objektov kulturne dediščine in kulturnih spomenikov na Tolminskem in Cerkljanskem. •

ZNAK EVROPSKE KULTURNE DEDIŠČINE CERKVI SV. DUHA V JAVORCI

BESEDILO • mag. Igor Zakotnik

S slovesnostjo v bolgarskem Plovdivu se je 26. marca 2018 evropskim spomenikom, ki se ponasajo z znakom evropske dediščine, uradno pridružila tudi cerkev sv. Duha v Javorci.

Slovesnost ob odkritju znaka evropske dediščine, poimenovana *Javorca, kraj evropskega spomina*, je potekala 11. maja 2018. Znak povezuje dediščino in poudarja skupne evropske vrednote ter krepi občutek pripadnosti skupni zgodovini. Na prestižni seznam se uvršča dediščina, ki ima velik zgodovinski pomen v matični državi in širšem evropskem prostoru.

Cerkvici, postavljeni v dolini Tolminke, daje posebno vrednost humano dejanje avstro-ogrskih vojakov, ki so sredi prve svetovne vojne leta 1916 postavili edinstven spomenik, posvečen padlim tovarišem na tolminskem odseku soške fronte. V secesijski podobi cerkvice se zrcalita spretnost in mojstrstvo kamnosekov, kovačev, mizarjev, tesarjev, krovcev, pleskarjev, slikarjev ... Načrt zanjo je izdelal dunajski arhitekt Remigius Geyling, za izvedbo del je bil odgovoren nadporočnik Geza Jablonski. Secesijski biser, spomenik miru in simbol složnosti ohranja svojo podobo in namen – prostor združevanja obiskovalcev različnih narodnosti, kulturnih okolij in veroizpovedi, na protivojno sporočilo pa že od vsega začetka jasno opozarja napis na zvoniku: PAX (mir).

Spominska cerkev v Javorci je poleg Aljaževega stolpa na Triglavu in Pocarjeve domačije v Zgornji Radovni eden izmed treh kulturnih spomenikov državnega pomena v Triglavskem narodnem parku. •

KRATKE NOVICE

BESEDILO PRIPRAVILI • *mag. Špela Stojan, Tina Markun*
FOTOGRAFIJA • *Janko Dobravec*

ELEKTRIČNA VOZILA

Javni zavod Triglavski narodni park je pridobil 15 vozil na električni pogon. Sredstva za nakup so bila zagotovljena v Programu porabe sredstev sklada za podnebne spremembe v letih 2017 in 2018, v sklopu ukrepa Spodbujanje trajnostne mobilnosti območij ohranjanja narave. Javni zavod Triglavski narodni park je pridobil 13 vozil Renault ZOE z.E. v skupni vrednosti 370.487 evrov in 2 vozili Renault Kangoo z.E. v skupni vrednosti 54.303 evrov. Finančna sredstva je priskrbelo Ministrstvo za okolje in prostor, deloma pa je nakup financiral Eko sklad, slovenski okoljski javni sklad, v obliki nepovratne finančne spodbude.

Vozila so namenjena za opravljanje naravovarstvenega nadzora po območju narodnega parka in za izvajanje javne službe varstva narave.

Ministrstvo za okolje in prostor je v letu 2018 zagotovilo tudi finančna sredstva za polnilne postaje za električna vozila, ki so bile nameščene na različnih lokacijah (na Bledu, v Bohinju, Gorjah in Trenti).

HVALA, KER OHRANJATE NARAVO ZA PRIHODNJE GENERACIJE!

Prva skupna akcija destinacij Julijske Alpe in Triglavskega narodnega parka za ozaveščanje o pomenu ohranjanja in varovanja naravne in kulturne dediščine, ki jo že desetletja zaobjema eden najstarejših nacionalnih parkov v Evropi, je zaživela tudi v gibljivih slikah. Namen akcije s sloganom »Hvala, ker ohranjate naravo za prihodnje generacije!« je spodbuditi obiskovalce, da uživajo v naravi Julijskih Alp z veliko spoštovanja in ohranjanja njenih danosti.

Povezava na video:

https://www.youtube.com/watch?v=cafhrH_TBAG&t=1s

SLEDITE NAM NA FACEBOOKU IN INSTAGRAMU!

Javni zavod Triglavski narodni park je od sredine julija 2018 prisoten tudi na družabnih omrežjih. Odslej lahko novice zavoda, napovedi dogodkov, izobraževalne in ozaveščevalne vsebine ter zanimivosti Triglavskega narodnega parka spremljate na profilih Facebook:

<https://www.facebook.com/triglav.national.park.official/>
in Instagram:

<https://www.instagram.com/triglav.national.park/>

V ODDAJI NAŠI HEROJI PREDSTAVLJEN POKLIC NARAVOVARSTVENEGA NADZORNIKA

Za oddajo o zanimivih poklicih Naši heroji je Plac.Siol.net posnel prispevek o naravovarstvenem nadzorniku. Heroj reportaže je sodelavec Triglavskega narodnega parka naravovarstveni nadzornik Florijan Tišler.

Povezava:

<https://plac.siol.net/florijan-tisler-naravovarstveni-nadzornik/>

DO PLANINE NJIVICA IZ NASELJA LIŠČACA

BESEDILO • *Leonardo Cerno*
FOTOGRAFIJA • *Marco Di Lenardo*

Ljubljanska cesta 27
SI-4260 Bled, Slovenija
www.tnp.si

Triglavski narodni park in Naravni park Julijsko predgorje, ki sodelujeta že vrsto let, sta junija 2018 podpisala skupno dopolnjeno vizijo in Sporazum o sodelovanju pri upravljanju čezmejne ekoregije Julijske Alpe. Zato v tokratni številki predlagamo izlet čez mejo – v alpsko dolino Rezijsko.

Planina Njivica/Gnivizza je nekdanji zaselek v občini Rezijska, ki leži na sedlu Krnica/Carnizza (1086 m). Dostopna je iz naselja Liščaca/Lischiazze. V zimskih mesecih objekti na planini niso naseljeni in

cesta ni spluzena, vendar je planina dostopna peš. Pot se zvija v nežne krivulje v nikoli preveč strme klance, prečka mogočne bukove gozdove in se pozimi, ko je pokrita s snežno odejo, spremeni v pot po čudežni deželi. Na njej lahko vidimo sledi živali, z malo sreče pa celo katero opazimo.

S planine Njivica vodi označena pot do cerkve svete Ane iz leta 1852 (15 minut hoje) na morenski terasi ledenika iz Zajavorja, ki se vzpenja nad sedlo in nadaljuje vzdolž verige Musci.

Sedlo Krnica/Carnizza povezuje dolino Rezijsko z dolino Učejja in nato s sosednjo dolino Soče (vas Žaga). V preteklosti je bila povezava zelo pomembna zaradi blagovne izmenjave in tudi z vojaškega vidika. Še danes v poletnih mesecih preštaje s planinskimi pašniki gostijo živino iz doline, so pa tudi priljubljena turistična destinacija. Izlet je primeren tudi za družine. •

VIR: GURS, DPK250 (2008)

IZHODIŠČE: naselje Liščaca/Lischiazze (parkirišče na koncu vasi)

TEŽAVNOST: lahka tura

TRAJANJE: 2,5 ure od izhodišča do planine Njivica

VIŠINSKA RAZLIKA: 590 m
OPOZORILO: pred turo preverimo vremensko napoved in stopnjo nevarnosti proženja snežnih plazov